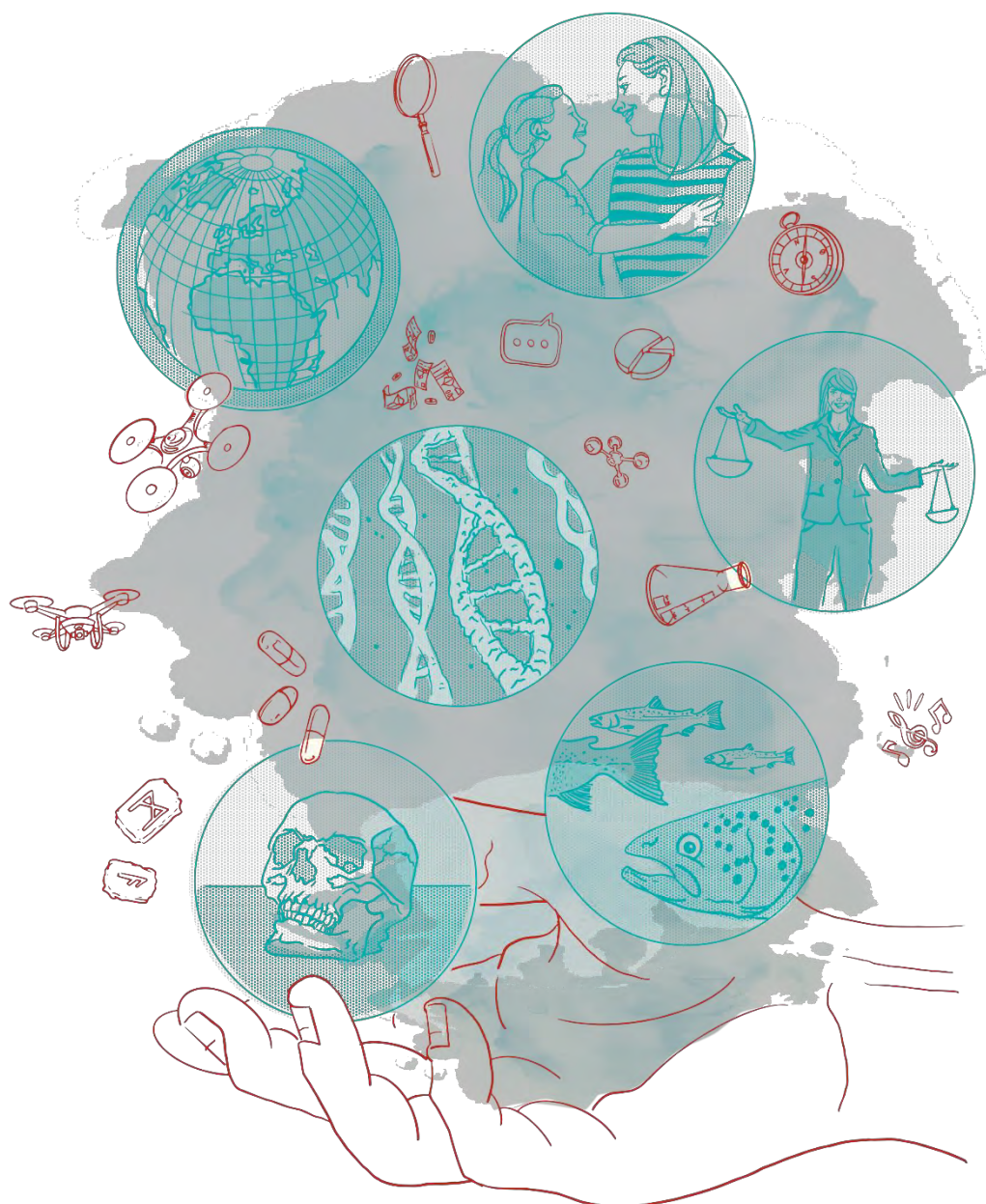

Årsmelding 2024

Nasjonalt utvalg for vurdering av forskning på menneskelige levninger

1. SAMMENDRAG

Nasjonalt utvalg for vurdering av forskning på menneskelige levninger (Skjelettutvalget) har i 2024 fortsatt sitt arbeid for å fremme forskningsetikk knyttet til forskning på menneskelige levninger. Utvalget har blant annet vært på institusjonsbesøk i Sverige og utarbeidet en ressurs for repatriering (tilbakeføring) av menneskelige levninger.

2. OM SKJELETTUTVALGET

Nasjonalt utvalg for vurdering av forskning på menneskelige levninger (Skjelettutvalget) er et faglig uavhengig og tverrfaglig utvalg i De nasjonale forskningsetiske komiteene (FEK). FEKs overordnede samfunns mål er etisk god og ansvarlig forskning.

FEK omfatter også følgende komiteer og utvalg med et felles sekretariat:

- Den nasjonale forskningsetiske komité for medisin og helsefag (NEM)
- Den nasjonale forskningsetiske komité for naturvitenskap og teknologi (NENT)
- Den nasjonale forskningsetiske komité for samfunnsvitenskap og humaniora (NESH)
- Nasjonalt utvalg for gransking av uredelighet i forskning (Granskingsutvalget)

Skjelettutvalget ble opprettet i 2008 av Kunnskapsdepartementet etter forslag fra Den nasjonale forskningsetiske komité for medisin (NEM) og kollegiet ved Universitetet i Oslo.

Behovet for å opprette et uavhengig nasjonalt utvalg for vurdering av forskning på menneskelige levninger ble tydelig i forbindelse med Universitetet i Oslos arbeid omkring oppbevaring og forskning på samisk materiale ved De schreinerske samlinger, samt krav om tilbakeføring av deler av dette materialet.

NEM, NENT og NESH gir utvalget mandat og oppnevner medlemmer, inkludert leder og nestleder. Utvalget er rådgivende og skal bidra til å fremme etisk god og ansvarlig forskning på menneskelige levninger. Utvalget gir råd og veiledning, i dialog med institusjoner og enkeltforskere, i forskningsetiske spørsmål relatert til forskning på menneskelige levninger. Utvalget behandler enkeltsaker, utarbeider veiledere og bidrar med opplæring, undervisning og formidling på feltet. Utvalget kan behandle forskningsetiske saker og gi råd i forskningsetiske spørsmål knyttet til blant annet forskningsprosjekter, undervisning, formidling, utstillinger, repatriering, samt håndtering av menneskelige levninger i forvaltningen og i arkeologiske utgravninger (listen er ikke uttømmende). Mandat for utvalget kan leses [her](#).

Utvalget består av ni medlemmer, samt én vararepresentant. Åtte av medlemmene, samt vararepresentanten, er vitenskapelig fagkyndige fra relevante fagområder. Ett av medlemmene har bakgrunn i forskning innen samisk kultur og samfunn. Ett av medlemmene er fra NEM, ett av medlemmene er fra NESH, og ett av medlemmene er fra NENT. I tillegg har utvalget en lekrepresentant. Medlemmene oppnevnes for en periode på fire år, med mulighet for forlengelse i én periode.

3. ÅRETS VIRKSOMHET

3.1 KORT OM VIRKSOMHETEN

I 2024 avholdt utvalget fire ordinære utvalgsmøter. Utvalget behandlet og ga rådgivende uttalelser i syv saker. I tillegg ga utvalget veiledning og råd i forbindelse med flere andre henvendelser. Skjelettutvalget har også deltatt i felles uttalelser fra FEK. Møtereferater kan leses [her](#) og uttalelser kan leses [her](#).

Skjelettutvalget ferdigstilte i 2024 arbeid med nettressurs om [Repatriering av menneskelige levninger](#). Arbeidet ble påbegynt i 2023, da det blant annet ble innhentet informasjon fra institusjonene om deres policy og praksis med repatriering av menneskelige levninger. Flere institusjoner og samlinger jobber med spørsmål om repatriering og opplever det som et utfordrende terreng. Formålet med ressursen er å samle kunnskaper og praksiser på feltet, som kan nyttiggjøres av flere innen samlingsforvaltning, forskning og formidling.

Utvalget har fått oversatt Forskningsetiske veileder for forskning på menneskelige levninger til nordsamisk: [Olmmošlaš bázahusaid dutkama dutkanehtalaš rávvagat](#).

I mai 2024 gjennomførte Skjelettutvalget tre dialogmøter med institusjoner i Stockholm: Historiska museet (7. mai), Anatomisk samling ved Karolinska institutet (8. mai) og Riksantikvarieämbetet (8. mai). Formålet med møtene var å lære og utveksle erfaringer om håndtering (forvaltning, forskning, repatriering) av levninger etter urfolk og minoriteter. De nordiske landene har mange felles problemstillinger omkring levninger etter urfolk og nasjonale minoriteter, og i flere tilfeller ulike praksiser for håndtering og oppfølging. Utvalget opplevde møtene som lærerike og nyttige med mange gode erfaringsutvekslinger.

Utvalget gjennomførte også dialogmøter med Medisinsk fakultet og Institutt for medisinske basalfag (Universitetet i Oslo) om forskning og forvaltning av skjelettmaterialet ved Bioantropologisk samling (tidligere De schreinerske samlinger).

Utvalget fikk i 2024 nytt medlem (tidligere vara Torgeir Sørensen), nytt varamedlem (Julia Kotthaus) og ny nestleder (medlem Sølvi Vik).

3.2. SENTRALE SPØRSMÅL I 2024

Sentrale spørsmål for utvalget i 2024 har vært spørsmål omkring proveniens og repatriering av menneskelige levninger som befinner seg ved forskningsinstitusjoner og samlinger.

Utvalget har i en årrekke jobbet med spørsmål om repatriering, blant annet ved å gi råd i enkeltsaker, organisere seminar om temaet og i arbeid med *Forskningsetisk veileder for forskning på menneskelige levninger* (Skjelettutvalget, 2022). Disse spørsmålene har vært løftet frem av utvalget selv og av flere institusjoner (se punkt 3.1). Spørsmålene har også vært løftet frem av andre institusjoner og av media i 2024; blant annet [Kon-Tiki museets tilbakelevering av levninger til Påskeøya](#), [Nrks podkast om Julia Pastrana](#) og [Vårt Lands sak om gjenbegravning av levninger](#).

Enkeltsakene utvalget har behandlet har løftet frem spørsmål om fotogrammetriske analyser av skjelettmateriale fra middelalderen (sak 2024/8), utstilling av skjelett (sak 2024/20), forskning på skjelett fra urgrav ved Møsjøen (2024/27), osteologiske undersøkelser i ERC-prosjekt (2024/87), analyser av bein fra «fangsmarksgrav» ved Aursjøen (2024/88), pXRF for analyse av skjelettleivninger (2024/122) og bioarkeologiske analyser av skjelettmateriale fra huler og heller (2024/128).

3.3 ARRANGEMENTER, OPPLÆRING, FORMIDLING

Utvalgsleder deltok i september som key note speaker på [seminar ved Árran Lulesamisk senter i Drag](#) om Sannhets- og forsoningskommisjonens rapport med presentasjon.

Utvalgsleder deltok i oktober med innlegg på [symposium for The Nordic Network for Human Remains i Lund i Sverige](#). Nettverket samler forskere og fagpersoner på feltet hovedsakelig fra Norge, Sverige og Danmark, men også fra Finland og enkelte andre europeiske land, for å diskutere verdien av menneskelige levninger i samlinger.

Sekretær for utvalget deltok (digitalt) i november med innlegg om forskning, menneskelige levninger og urfolk i Norge på [National HREC Conference 2024](#) arrangert av Human Research Ethics Committees (HREC) i Australia.

Sekretær for utvalget og varamedlem Julia Kotthaus deltok i november på symposium i Det Norske Vitenskapsak-Akademi om Samer i Norge, Sverige og Finland:
<https://www.youtube.com/@detnorskevidenskaps-akadem4873/featured>

Sekretær for utvalget og varamedlem Julia Kotthaus deltok i desember med poster på Kulturhistorisk museums (Universitetet i Oslo) årlige symposium om egyptologi:
<https://www.khm.uio.no/english/research/events/symposium-of-egyptology/the-lure-of-museum-exhibitions-with-egyptian-antiq.html>

Utvalgsleder og sekretær har deltatt på møter i Samarbeidsutvalget (SU) i FEK. Utvalgsleder, sekretær og flere utvalgsmedlemmer har deltatt på FEK Årskonferanse og Forskningsetisk forum.